

TÜRK DÜNYASI KADIN ARAŞTIRMALARI DERGİSİ JOURNAL OF TURKIC WORLD WOMEN STUDIES

Dergi web sayfası: <https://turkicworldwomen.com/index.php/pub>
Journal homepage: <https://turkicworldwomen.com/index.php/pub>

Doi: 10.5281/zenodo.17477816

Araştırma Makalesi • Research Article

Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye Basınındaki “Kadın” ve “Mekân” Temsillerinin Eleştirel Söylem Çözümlemesiyle İncelenmesi

*A Critical Discourse Analysis of Representations of “Women” and “Space” in The Media in
The Early Republican Period of Turkey**

Ayşenur KANDEMİR¹

Özet

Bu çalışma, Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye’de yayımlanan basılı haber metinlerini inceleyerek kadın kimliğinin ev içi mekânlarla nasıl ilişkilendirildiğini söylem düzeyinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın kapsamını; Cumhuriyet, Hakimiyeti Milliye, Akşam ve Yeni İstanbul gazetelerinde yer alan haber metinlerindeki mutfak, oturma alanı, donatı elemanları ve ev ekonomisi gibi kavramların toplumsal cinsiyet rolleriyle nasıl ilişkilendirildiğine dair söylemler oluşturmaktadır. Çalışmada Norman Fairclough’ın eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. Seçilen haber metinleri, amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiş; eleştirel söylem çözümlemesi sürecinde metin düzeyinden ideolojik ve sosyo-kültürel bağlama uzanan üç aşamalı bir analiz modeli uygulanmıştır. Söylemlerin temsiliyet biçimleri, barındırdığı ideolojik yapılar ve mekânsal yansımaları metinler üzerinden çözümlemeye tabi tutulmuştur. Böylece kadın emeği, ev ekonomisi ve özel mekân ilişkisi, söylemsel üretim pratikleri üzerinden değerlendirilmiş; söylemlerin arka planındaki ideolojik yapıların ve toplumsal cinsiyet kodlarının çözümlemesi yapılarak, kadının mekânla olan ilişkisi çok katmanlı biçimde değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, kadın kimliğinin gündelik yaşam pratikleriyle ilişkili mekânsal düzenlemeler ve üretim biçimleri üzerinden yeniden tanımlandığını göstermektedir. Bu bağlamda kadın; marangoz, tamirci, boyacı ya da dekoratör gibi amatör üretici rollerde kurgulanmış; yalnızca evin düzenleyicisi değil, aynı zamanda ev içindeki üretkenliğiyle tanımlanan çok yönlü bir aktör olarak temsil edilmiştir. Ancak bu üretkenlik, kamusal alandaki rollerin önünü açmaktan ziyade, kadın emeğini ev içiyle sınırlayarak yeniden tahkim etmeye yönelik bir ideolojik işlev taşımaktadır. Ev ekonomisi söylemiyle bütünleşen bu temsiller, kadınların kamusal görünürlüğü artsa dahi özel alana hapsedilmeye devam ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu durum, modernleşme ideolojisinin kadın kimliğini nasıl araçsallaştırdığına dair güçlü bir örnek sunmakta; kadınların üretkenliğinin ekonomik zorunluluktan öte, kültürel bir idealleştirme biçimi olarak kurgulandığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, İç Mekân, Modernleşme Söylemi, Mekânsal Pratik, Basılı Medya.

Abstract

This study analyzes news texts published in the Early Republican Period of Türkiye, focusing on how female identity was associated with domestic spaces. The scope of the research includes discourses related to concepts such as kitchen, living areas, furnishing elements, and domestic economy, as presented in newspapers like Cumhuriyet, Hakimiyeti Milliye, Akşam and Yeni İstanbul, and how these are associated with gender roles. A qualitative research method was adopted, and Norman Fairclough’s critical discourse analysis (CDA) was employed. The selected texts were identified through purposive sampling, and a three-stage model-textual, ideological, and socio-cultural analysis-was implemented. The representational forms, ideological structures, and spatial implications of the discourses were examined through textual data. Thus, the relationship between women’s labor, domestic economy, and private space was analyzed through discursive production practices. The analysis revealed that female identity was redefined through spatial arrangements and modes of production tied to everyday practices. Notably, women were represented as creative agents capable of finding practical solutions even under economically constrained conditions. Roles such as carpenter, repairer, painter, or decorator were assigned to women, portraying them as not only organizers of the household but also as productive agents within the home. However, this productivity functioned ideologically to reinforce domestic roles rather than to pave the way for public engagement. The study

* Makale geliş tarihi / Received date: 06.06.2025 Makale kabul tarihi / Accepted date: 07.09.2025

¹Arş. Gör., İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye / e-posta: aysenur.kandemir@nisantasi.edu.tr / ORCID ID: 0000-0002-9558-2984

illustrates how modernization ideology instrumentalized female identity, turning women's productivity into a culturally idealized form rather than merely an economic necessity.

Keywords: Gender Representations, Interior Design, Modernization Ideology, Spatial Practice, Printed Media Narratives.

Giriş

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'da gözlemlenen kadın iş gücüne katılımının artması ile doğum oranının düşmesi kaygısına bir çözüm olarak geliştirilen "female redomestication" olarak adlandırılan, kadınların yeniden ev içi rollerine yönlendirilmesi için geliştirilen politika, kadınların kamusal alandaki etkinliğini sınırlamayı amaçlamıştır. Bu politikanın nedeni, Almanya'daki hükümetin savaş sonrası ekonomik ve demografik krizler sebebiyle, kadınların iş yaşamındaki varlığını tehdit olarak algılamasıdır. Böylelikle kadınların ev içi rollerine yönlendirilmesi hedefi doğrultusunda, devlet kurumları ve kadın hareketinin liberal kanadı tarafından "kadının profesyonel iş yeri" olarak ev ideali oluşturulmuştur. Bu dönemde tasarımcılar, modern üretim yöntemlerini kullanarak evi yeniden şekillendirmiş; ev işlerinin daha az zaman alması, daha az sıkıcı olarak ev kadınının motive olması hedeflenmiştir. Böylece kadınların üretkenliği ev içiyle sınırlandırılırken erkeklerin kamusal alandaki egemenliği yeniden sağlamlaştırılmıştır (Henderson 1999: 223). Benzer şekilde Türkiye'de, Cumhuriyet öncesinde, I. Dünya Savaşı sırasında boşalan kadroların kadınlar tarafından doldurulmasıyla, kadınlar ilk kez ev dışı üretim süreçlerinde aktif bir rol üstlenmiştir. Cumhuriyet'in ilanı sonrasında ise kadınların kamusal alana katılımı hızla artmış; özellikle üst sınıfa mensup eğitimli kadınlar idari ve profesyonel kadrolarda yer almaya başlamıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadınların toplumsal hayata katılımı, eğitimden siyasete pek çok alanda devlet politikalarıyla teşvik edilmiştir. 1930'lu yıllarda kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmış; 1934 yılında ise milletvekili olma hakkı verilmiştir. Kadının sosyal hayata katılımı modernleşmenin önemli bir parçası olarak sunulmuş; Cumhuriyetin kurucusu Atatürk'ün çabaları bunda önemli rol oynamıştır (Arslanel, 2021: 197). Ancak bu dönemde kadına yüklenen toplumsal roller, basılı medyada sıklıkla ev içi sorumluluklar çerçevesinde temsiliyet bulmuştur. Böylelikle bu gelişmeler, ev içi cinsiyet rollerindeki dönüşümü olumsuz etkilemiştir. Kadınlar, kamusal alanda yer edinmelerine rağmen ev içindeki geleneksel sorumluluklarını korumakla yükümlü kılınmışlardır. Özellikle 1930'lu yıllardan itibaren şekillenen modernleşme söylemi içinde, "ideal kadın" hem kamusal alanda üretken birey hem de ev içinde düzeni sağlayan bir eş ve anne olarak tanımlanmıştır. Böylece ev, modern Türkiye'de de tıpkı Almanya'da olduğu gibi, kadının kamusal görünürlüğünün sınırlandığı ve geleneksel rollerin yeniden üretildiği bir mekân alan olarak kurgulanmıştır (Güney 2009: 135). Her iki örnekte de modernleşme süreçleri, kadının ev içindeki varlığını yeniden tanımlamakla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırmamış; aksine, yeni bir düzenleme ve meşruiyet çerçevesinde sürdürmüştür.

Erdaş ve Özmen, toplumsal cinsiyetin konut mekân organizasyonu ve konut reklamları üzerindeki etkisini tarihsel ve görsel verilerle incelemiştir (Erdaş ve Özmen 2019: 25-26). Ancak çalışmalarında kadın temsillerinin ideolojik olarak nasıl üretildiğine ya da evin oturma elemanları, mutfak donatıları gibi fiziksel unsurlarının kadın emeğiyle nasıl özdeşleştirildiğine değinmemişlerdir. Çetinkaya ve Demirel, kadın süreli yayınları aracılığıyla Erken Cumhuriyet Dönemi'ndeki ideal iç mekân ve mobilya temsillerini ev ekonomisi odağında incelemiştir (Çetinkaya ve Demirel 2024: 351). Ancak çalışma, kadının ev içi üretkenliğinin mekânla bağdaştırılarak normatif bir çerçevede nasıl idealleştirildiğine yönelik bir çerçeve sunmamıştır. Ülkü, konutun cinsiyetlendirilmiş yapısını tarihsel ve kültürel bağlamda inceleyerek kadın ile mekân ilişkisini mimarlık perspektifiyle ele almıştır (Ülkü 2018: 78-79). Ancak çalışma, kadın temsillerinin basılı yayınlar aracılığıyla nasıl yeniden biçimlendirildiğini sistematik bir biçimde incelememiştir. Bahsi geçen çalışmalar, Cumhuriyet'in erken döneminde kadının toplumsal konumu, mekân, medya ve toplumsal cinsiyet çalışmaları bağlamında ele almış olmakla birlikte kadınların ev içindeki emeğinin evdeki nesnelerle ve mekânsal donatılarla nasıl ilişkilendirildiği yönünde yeterli ve sistematik bir değerlendirme sunmamaktadır. Bu bağlamda yürütülen bu çalışma, Cumhuriyet döneminde kadınlara yönelik yayımlanmış gazete ve dergi haberlerini eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle inceleyerek, kadınların ev içindeki temsillerinin nasıl üretildiğini ve mekânsal düzenlemelerle nasıl

ideolojik olarak meşrulaştırıldığını ortaya koyması bakımından literatürdeki söz konusu boşluğu doldurması bakımından özgündür.

Çalışmanın amacı, Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de yayımlanan gazete ve dergilerde yer alan kadın odaklı haber metinleri aracılığıyla, ev içi mekânın toplumsal cinsiyet kodlarıyla nasıl kurgulandığını ve bu söylemlerin kadın emeğiyle nasıl ilişkilendirildiğini eleştirel söylem çözümlemesi yoluyla analiz etmek; tarihsel ve kültürel bağlamda incelemektir. Çalışma, Cumhuriyet döneminin erken yıllarında yayımlanmış Cumhuriyet, Akşam, Hakimiyet-i Milliye ve Yeni İstanbul gazetelerinde yer alan, kadınlara yönelik hazırlanmış ev içi düzen, onarım, temizlik, ekonomi ve dekorasyon temalı haber metinlerini kapsamaktadır.

Örneklem olarak seçilen basılı mecrada yer alan haberleri incelemek için Norman Fairclough’ın üç aşamalı eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır (Fairclough 2010: 3). Fairclough’ın eleştirel söylem çözümlemesi modeli; söylemin kendisinin analiz edilmesi, söylemin yorumlanarak diğer unsurlarla ilişkisinin incelenmesi ve söylemin üretildiği bağlam durumsal, kurumsal ve toplumsal boyutlarıyla birlikte ele alınarak metni oluşturan yazarın sahip olduğu ve okuyucuya iletmek istediği ideolojik kodların değerlendirilmesi olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır (Yeğin 2021: 1503; Şah 2020: 214). Bu modele göre, öncelikle metin düzeyinde dilsel ve anlamsal analiz gerçekleştirilmiş; ardından söylemsel uygulama bağlamında haberlerin üretildiği ideolojik bağlam değerlendirilmiş; son aşamada ise söylemlerin toplumsal ve kültürel düzlemdeki yansımaları açıklanmıştır. Ele alınan materyallerin seçimi, temsiliyet ve içerik çeşitliliği esas alınarak amaçlı örnekleme yöntemiyle yapılmıştır.

1. Ev ve Mekân

Ev kavramının tanımı, yalnızca mekânın fiziksel özellikleriyle sınırlı kalmamaktadır. Bu kavram, bireyin duygusal, psikolojik ve kişisel deneyimlerini de barındıran çok katmanlı bir yapıyı temsil etmektedir. Bu çok katmanlı anlam dünyası içerisinde ev, yalnızca fiziksel bir barınak değil, aynı zamanda bireyin varoluşsal deneyimini şekillendiren temel bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Mekânlar, içinde yaşamsal faaliyetlerin yürütüldüğü ve vakit geçirilen alanlar olmanın ötesinde, bireylerin hafızalarında psikolojik, sosyolojik ve manevi izler bırakmakta; coğrafî ve toplumsal bağlamda kültürel yaşayışın yansımalarıyla bütünleşerek anlam kazanmaktadır (Kalay, 2024: 250). Dolayısıyla ev kavramı, bireyin mekânla kurduğu duygusal bağ, aidiyet hissi, güvenlik duygusu ve kişisel kimliğin inşası gibi unsurlar üzerinden anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda ev, anıların biriktiği ve bireyin kendini ifade ettiği özel bir alan olarak değerlendirilmektedir. Bachelard (2015), evi hem fiziksel hem ruhsal bir varlık olarak tanımlamış ve bireyin hem dış dünyadaki hem de içsel dünyasındaki zorluklara karşı direncini bu yapının sağladığını öne ifade etmiştir. Ev kavramının; bireyin anıları, düşünceleri ve düşleri için birleştirici bir güç olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda ev, bireyin kimlik inşasında ve varoluşsal sürekliliğinde merkezi bir rol üstlenmekte; anıların, aidiyet duygusunun ve düşlerin kesişim noktasında yer almaktadır. Anıların mekânda oluşması, evin zamanla bir bellek mekânına dönüşmesini sağlamaktadır. Böylece ev, sadece bir yer değil, bir değer, bireyin varlığını anlamlandırdığı bir zemin hâline gelmektedir (Bachelard 2015: 39).

Ev kavramının bireyin varoluşsal deneyimindeki bu merkezî rolü, mekânla kurulan duygusal ve duygusal etkileşimlerle daha da derinleşmektedir. Pallasmaa'nın (2016) görüşüne göre, mekân ile birey arasında özgün bir alışveriş süreci gerçekleşmekte; birey duygularını ve çağrışımlarını mekâna yansıtırken mekân da bireye düşüncelerini ve algılarını özgürleştiren bir ortam sunmaktadır. Mimari bir yapı, yalnızca görsel bir algı nesnesi olarak değil, maddesel ve tinsel boyutlarıyla bütüncül bir deneyim alanı olarak kavranmaktadır. Bu etkileşim, yalnızca gözün değil tüm duyuların devreye girdiği bir bilişsel süreçle işaret etmekte ve bireyin fiziksel ve zihinsel yapısıyla bütünleşerek varoluşsal deneyime tutarlılık ve anlam kazandırmaktadır. Örneğin, evdeki belirli bir kokunun, bireyin geçmiş deneyimlerini hatırlamasını sağlayarak mekâna karşı hissettiği aidiyet duygusunu pekiştirebileceği ifade edilebilir. Bu bağlamda, evin anlamı yalnızca mimari biçimiyle sınırlı kalmayıp, beden ve zihnin katılımıyla inşa edilen duygusal bir bütünlük ve varoluşsal değer üretmektedir (Pallasmaa 2011: 14). Lefebvre (2014) ise, mekânın bireyin zihninde kendi içinde ve kendi için tahayyül edilerek ideolojik ve anlam kazandığını ifade etmektedir (Lefebvre 2014: 14). Bu bakış açısı, evin yalnızca barınak olmanın ötesinde, bireyin varoluşsal ve duygusal kimliğini şekillendiren dinamik bir alan olarak kavranmasına zemin hazırlamaktadır.

Sonuç olarak ev, bireysel varoluşun duygusal ve duysal boyutlarını şekillendiren çok katmanlı bir yapıyı ifade etmektedir. Ancak bu çok katmanlılık yalnızca bireysel düzeyde kalmamakta, toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel normlar aracılığıyla evin anlamı farklı boyutlarda yeniden inşa edilmektedir. Bu çerçevede, evin özellikle kadınla ilişkilendirilen bir mekân olarak nasıl kurgulandığı ve temsil edildiği, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ele alınacaktır.

2. Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Ev ve Kadın İlişkisi

Ev, bireyin varoluşsal deneyiminin merkezi bir unsuru olmanın ötesinde, tarihsel ve kültürel bağlamlarda toplumsal cinsiyet rollerinin de belirleyicisi hâline gelmiştir. Özellikle modernleşme ve kentleşme süreçleriyle birlikte ev, kadının kimliği, toplumsal konumu ve görevleriyle ilişkilendirilen bir alan olarak kurgulanmıştır. Özel alanın kadına, kamusal alanın ise erkeğe ait olduğu ikili yapı, kadının toplumsal konumunu belirleyen temel düzenlemelerden biri hâline gelmiştir. Dolayısıyla ev ve kadın kavramları arasındaki ilişki, mekânın yalnızca fiziksel bir yer olmanın ötesinde toplumsal anlamları da barındırmaktadır. Bu bağlamda, ev yalnızca fiziksel bir barınak değil, kadının toplumsal olarak sınırlandığı bir alan olarak da kurgulanabilmektedir.

Virginia Woolf (1992), kadının entelektüel üretimde bulunabilmesi için yalnızca yeteneklerinin değil, aynı zamanda ekonomik bağımsızlıklarının ve kendilerine ait özel bir mekânın varlığının da zorunlu olduğunu belirtmektedir. Woolf'un "kendine ait bir oda" metaforu, kadının ev içiyle sınırlandırılmış deneyimini görünür kılmaktadır (Woolf 2015: 75-76). Kadının mekânsal olarak sınırlandırılmasına ilişkin tarihsel süreç, Simone de Beauvoir'ın (1993) İkinci Cins adlı eserinde daha açık bir şekilde ortaya konmaktadır. Beauvoir, kadının erkek egemen bir toplumsal düzen içinde ikincil bir varlık olarak konumlandırıldığını ve bu yapının onu edilgen bir hâle getirdiğini ifade etmektedir. Bununla birlikte kadının, içinde yaşadığı dünya üzerinde doğrudan bir etki sahibi olmaktan çok, ona uyum sağlayan ve boyun eğen bir konumda durduğunu belirtmiştir (Beauvoir 1993: 8). Bu çerçevede, ev kavramı, kadının hem korunma hem de sınırlandırılma mekanizması olarak işlev görmüş; bireysel kimlik inşasının gerçekleşmesinin yanında toplumsal cinsiyet rollerinin de yeniden üretildiği bir alan olmuştur. Bu noktada mekânın, toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda inşa edilen ve anlamlandırılan bir yapı olarak nasıl kurgulandığını incelemek gerekmektedir.

Doreen Massey (2005), mekânlar ve bu mekânlara atfedilen anlamların, toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde sürekli olarak yapılandırıldığını ifade etmiştir (Massey 1994: 100). Benzer şekilde, Ayten Alkan (2009) toplumsal alanların cinsiyetlendirilmiş ilişkiler tarafından baştan başa yeniden kurulduğunu ve cinsiyetten bağımsız bir mekânın zihinde canlandırılmasının mümkün olmadığını vurgulamaktadır (Alkan 2009: 7). Bununla birlikte mekânı durağan bir zemin olarak görmek yerine, sürekli değişen, ilişkiler yoluyla üretilen bir olgu olarak değerlendiren Massey (1998), mekânın bireysel kimliklerin ve toplumsal rollerin oluşum sürecinde etkin bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, iç mekân tasarımları da toplumsal cinsiyet ilişkilerinin izlerini taşımakta; kadının mekânsal deneyimi, kültürel normlar ve ideolojik temsiller yoluyla şekillenmektedir (Massey 1998: 40). İç mekân tasarımları da bu toplumsal normlar doğrultusunda şekillenmiş; mutfak, oturma odası ve yemek odası gibi bölümler, kadının ev içindeki rolünü pekiştiren ve görünür kılan yapılar hâline gelmiştir. Her bir mekânsal organizasyon, kadının sorumluluk alanlarını ve sosyal rollerini meşrulaştırmaktadır.

Mutfak, evin üretim alanı olarak kadının geleneksel rolünü temsil eden ve kadın ile ilişkilendirilen en belirgin mekânlardan biridir (Erdaş ve Özmen 2019: 24). Tarihsel süreçte mutfak, kadının besleyici ve emekçi kimliğinin somutlaştığı bir yer olarak inşa edilmiştir (Akgül 2011: 102). Özellikle yirminci yüzyılın modernleşme projelerinde mutfak, "verimli üretim" ilkelerine göre tasarlanmış ve kadının ev içi emeğinin makul bir düzeye gelmesi hedeflenmiştir (Mutlu 2021: 109). Bu düzenlemeler, ev içi emeğin doğallaştırılması ve görünmez kılınması sürecine hizmet etmiş; kadının üretkenlik kapasitesi ev içiyle sınırlandırılmıştır. Oturma odası, evin dış dünyaya açılan vitrini olmakla birlikte kadına atfedilen temizlik yapma, düzen kurma ve misafirperverlik görevleriyle ilişkilendirilmiştir (Erdaş ve Özmen 2019: 16). İç mekânın estetik olması ve düzeninin korunması, kadının ev içi bakım için harcadığı emeğin görünür olmayan bir yönü olarak işlev görmüştür. Ev düzeni ve misafir ağırlama kültürü, kadının toplumsal statüsü ile doğrudan ilişkilendirilmiş; böylece oturma odası, kadının sosyal temsiliyeti ve ev içi sorumluluklarının mekânsal karşılığı hâline gelmiştir (Mutlu 2021: 110). Bunun yanında oturma odası da mutfak gibi, kadınla ilişkilendirilmesine karşın bireye özel bir mekân niteliği taşımamakta ve ona bir mahremiyet

sunmamaktadır (Özyaşar 2011: 9). Bu çerçevede iç mekânların, yalnızca fiziksel işlevlere hizmet eden alanlar olmayıp toplumsal cinsiyet normlarının mekânsal düzeyde yeniden üretildiği ve kadına fazladan bir toplumsal sorumluluk yüklenmesine yol açtığı görülmektedir.

3. Ev ve Kadın İlişkisinin Basılı Yayın Kaynakları Üzerinden İncelenmesi

Cumhuriyet Gazetesi'nin 1 Haziran 1930 tarihli haberindeki metinde kullanılan ifadeler oldukça sade ve gündelik Türkçe ile yazılmıştır. Cümlelerde “tamamen tersine çevirmeli”, “düzeltmeli”, “dikmelidir” gibi gereklilik kipleri oldukça sık kullanılmıştır. Dikkat çeken ifadelerden biri, “Bu yırtık şeritleri tamir etmek bir ev kadını için gayet kolaydır.” cümlesidir. Bu cümlede özne olarak yalnızca “ev kadını” tanımlanmış ve teknik bir iş olan tamiratın bu kadın için “gayet kolay” olduğu belirtilmiştir. Cümledeki “gayet kolay” zarf tamlamasının kullanılması tamirat işini sıradanlaştırmakta, kadın için olağan bir görev hâline getirmektedir. Koltuğun nasıl tamir edileceği hakkında bilgi vermek amacıyla yazılmış metin boyunca, kadın öznesi dışına çıkılmamakta; bu da geleneksel cinsiyet rollerini pekiştirmektedir.

Kadının ev içi emeğini görünür ama sınırlı bir çerçevede tanımlayan modernleşme söylemlerinin yaygınlaştığı 1930’lu yılların Türkiye’inde yayımlanan gazetede, kadınlara yönelik ayrılan bölüm, söylemin bağlamını oluşturmaktadır. Metnin kadınlara ayrılan bir köşede yer alması, bu söylemin özellikle kadınlara hitap etmek üzere üretildiğini göstermektedir. Evdeki koltuk tamiri gibi teknik işlerin bile “kadının işi” olarak tanımlanması, görünürde güçlendirici ama özünde kadını geleneksel sorumluluklarla sınırlayıcı bir söylemi barındırmaktadır. Bu tür yazılar, kadınları ev ekonomisini sürdürülebilir kılmak için kadının dışarıdan usta çağırmadan işleri halletmesini teşvik etme amacı taşımaktadır.

Metnin yayımlandığı tarihsel bağlam 1930’lar, Türkiye Cumhuriyeti’nin yeni kurulduğu ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden biçimlendirildiği bir dönemdir. Modernleşme söylemleriyle birlikte kadının eğitimi, kamusal yaşama katılımı teşvik edilmekle birlikte, evin iç düzeninden sorumlu “ideal ev kadını” imajı da aynı anda inşa edilmiştir. Bu bağlamda, “Bu yırtık şeritleri tamir etmek bir ev kadını için gayet kolaydır.” ifadesi, yalnızca ev işlerine değil, teknik becerilere de sahip olan ve evin iç refahını sürdürmeyi görev edinen bir kadın profili yaratmayı hedeflemektedir. Bu gibi söylemler, kadın emeğinin mekânsal sınırlarını çizmekte; evin düzeninden ve ekonomisinden sorumlu olarak görülen “ideal ev kadını” imgesini pekiştirmektedir. Ayrıca, bu söylem dolaylı biçimde erkeklerin birtakım işlerden muaf tutulduğunu ima etmekte; böylelikle kamusal ve özel alan ayrımında, erkeğin muaf tutulduğu özel alandaki bu sorumlulukları kadına yüklenmektedir.

Görsel 1: Cumhuriyet Gazetesi, 1 Haziran 1930 Tarihli Haber Metni

Hakimiyeti Milliye'nin 16 Aralık 1930 tarihli çıkardığı gazete haberinde kullanılan dil, doğrudan açıklayıcı ve öğretici bir üsluptadır. Cümle yapıları didaktik nitelik taşımakta ve genel olarak emir, öneri veya kanıt bildiren ifadeler içermektedir. Bu cümlelerden biri, “Evin iktisadî bakımından en büyük faydaları ev kadınının hizmetçi kullanmaktan müstağni kalması...” ifadesidir. Bu cümlede, kadının kendi başına

evin tüm düzenini sağlayabilmesi ve tasarruflu ev yaşamını sürdürebilmesi gerektiği vurgulanmıştır. “Müstağni kalması” ifadesi, kadının dışarıdan yardım almadan işleri yönetmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca, “zevкли bir iş edinirse” ifadesiyle ev işleri, kadınlar için yalnızca görev değil, aynı zamanda içselleştirilmesi ve duygusal olarak benimsenmesi gereken bir faaliyet olarak sunulmaktadır.

Metin, dönemin sınırlandırılmış bir modernleşme politikası doğrultusunda toplumsal kadın kimliğini yeniden üretmektedir. Kadının ev içinde daha etkin, donanımlı ve tasarruflu olması gerektiği düşüncesi, metnin ana fikrini oluşturmaktadır. Haberde bahsi geçen ateşsiz ocak gibi ekonomik çözümler, yalnızca teknik öneriler olmayıp aynı zamanda ev kadınının akıllı ve becerikli olma sorumluluğunu ona hatırlatma amacı taşımaktadır. Metnin yayımlandığı bağlamda, hizmetçi çalıştırmak yalnızca ekonomik değil, sınıfsal bir mesele olarak da değerlendirilmektedir. Dolayısıyla küçük ve idareli evlere gücü yeten bireyler ya da aileler için “hizmetçisiz” ev düzeni idealize edilmektedir. Bu söylem, evin refahı için kadının dış yardıma ihtiyaç duymadan evin her yönünü idare edebilecek yeterlilikte olması gerektiğini savunmaktadır.

1930’lu yılların Türkiye’si, savaş sonrası ekonomik darboğazların yaşandığı ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden biçimlendirildiği bir dönemdir. Bu dönemde kadın bir yandan kamusal alana davet edilirken öte yandan evde güçlü, tutumlu, düzen sağlayan ev kadını ideal bir figür hâline getirilmektedir. Bu metin de bu tutumu yansıtan bir anlatıya sahiptir. Metinde kadının evin hem fiziksel düzeni hem de ekonomik idaresinden sorumlu olduğu görülmekte; evin ısınması, pişirme düzeni, çocukların oyuncak kutuları, hatta soba yerleşimi gibi tüm kararlar kadının zekâsı ve emeği ile ilişkilendirilmektedir. Üstelik bu sorumluluğun kadın tarafından zevkle, gönüllü bir görev gibi üstlenilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu ifade, kadının ev işlerini ve Amerika’daki gibi iktisatlı evlerdeki modeli içselleştirmesi ve bunu gönüllü şekilde keyif alarak yapması düşüncesini dikte etmektedir. Böylece kadın, evin hem hizmetkârı hem de düzenleyicisi olarak konumlandırılmaktadır.

Görsel 2: Hakimiyeti Milliye, 16 Aralık 1930 Tarihli Haber Metni

Akşam gazetesinin 26 Şubat 1931 tarihinde yayınlanan sayısındaki “Ev kadını için en mühim yer mutfaktır.” başlıklı haber metni, doğrudan soruyla başlamakta ve farklı kadın gruplarına yöneltilen bu soruya verilecek yanıtların çeşitliliğini “Orta yaşlı hanım: ‘Yemek odası’, yeni gelin ‘Salon’, genç anne ‘Bebek odası’, tembelse kadın ‘Yatak odası’...” olarak sıralamaktadır. Bu ifadelerde dikkat çekici olan unsur, kadınların sınıflandırılmasıdır. Orta yaşlı hanım, yeni gelin, genç anne, tembel kadın gibi sıfatlar hem yaşa hem annelik statüsüne hem de çalışkanlık/tembellik algısına göre bir ayırım oluşturmaktadır. Bu sınıflama, metinsel düzeyde kadınların birbirinden ayrıştırıldığını göstermekte ve ideal kadın imgesini mutfakla en çok özdeşleşen ve “...tam manasıyla ev kadını” olan üzerinden kurmaktadır. Metnin

devamındaki “...hiç tereddüt etmeden ‘mutfak’ diyecektir.” ifadesi de kadının mekânsal kimliğini yalnızca hizmet ve besleme işlevleriyle sınırlamaktadır. Bu söylem, kadının düşünmeden, içgüdüsel olarak mutfaka yönelmesi gerektiğini ima etmektedir. Metindeki bu cümlelerin yapısı didaktik, yargılayıcı ve normatif bir ton taşımaktadır.

Metnin sunulduğu bağlamın, kadın okuyuculara hitap eden ve ev içindeki rollerini şekillendirmeyi amaçlayan bir haber köşesi olduğu görülmektedir. Kamusal üretkenliği bulunmayan kadınların hangi alanlarda ideal olduğu sorusu, tek bir mekân yani mutfak üzerinden cevaplanmaktadır. Metinde farklı kadın figürlerini sıralanarak yalnızca mutfakı tercih eden kadın “gerçek ev kadını” olarak tanımlanmıştır. Bu söylem, ev içindeki emeği kutsallaştırırken diğer kadınların tercihlerini değersizleştirmektedir. Örneğin “tembel kadın” ifadesi, mutfakı önceliklendirmeyen bir kadına eleştirel bir tutum barındırmaktadır. Ayrıca, mutfakın küçük ya da dar olması gibi mekânsal sınırlılıklar, “...yerin darlığına rağmen geniş fakat her şey ayak altında bırakılan bir mutfaktan çok rahat olabilir.” söylemiyle kadının organizasyon becerisiyle aşılması gereken sorunlar olarak sunulmaktadır. Bu ifade, kadının elverişli olmayan ve yetersiz koşullarda emek harcamasını doğuştan gelen bir sorumluluk gibi yansıtmaktadır.

Haber metninde kadın, mekânla özdeşleşen bir kimliğe indirgenmiştir. Mutfak, yalnızca yemek pişirme alanı değil, kadının karakterinin ve görev bilincinin sembolü hâline getirilmiştir. Bu yaklaşım, kadını evin diğer mekânlarından ve kamusal alandan soyutlayarak mutfaka hapseden bir çerçeve üretmektedir. Kadın, yalnızca hizmet eden değil, aynı zamanda kusursuz biçimde organize eden biri olarak temsil edilmiştir. Bununla birlikte, kadının yaşamın hangi evresinde olduğu ya da nasıl bir birey olduğuna bakılmaksızın ideal olan tek şey, onun mutfaka aidiyetidir. Bu, kadınlar arası farklılıkları görmezden gelen, tek tip bir kadın imgesine neden olmaktadır. Ancak her ne kadar metin, kadını ev içi mekânlarla özdeşleştirerek ideal kadın kimliğini mutfak üzerinden tanımlasa da bu söylem dönemin tüm kadınlarını temsil etmemektedir. Bu söylem, dönemin politik vizyonunun tamamını yansıtmaktan uzak olup ev kadınlarına yönelik normatif bir idealleştirmeyi ortaya koymaktadır. Bu durum, söylemin evdeki kadınlar arasında dahi bir hiyerarşi kurduğunu, evde zaman geçiren kadınlar arasında bile tek tip bir ideal figür inşa edildiğini göstermektedir.

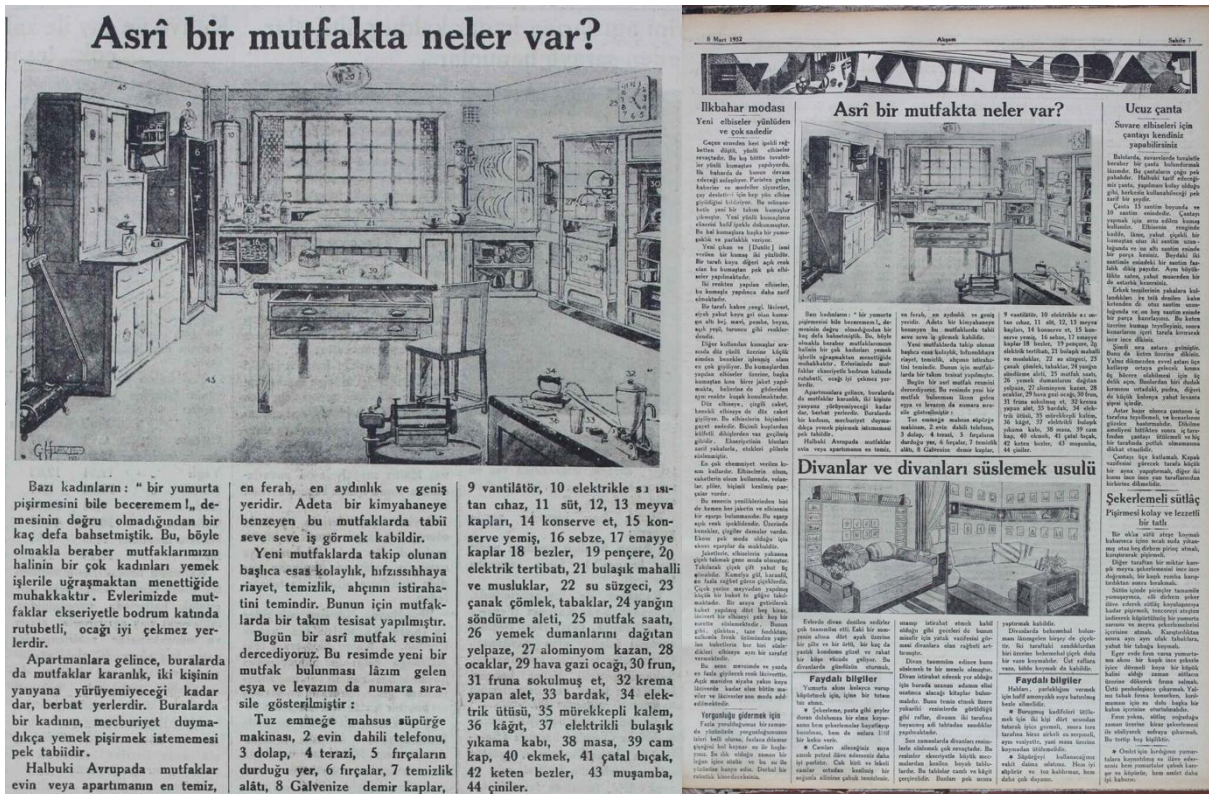
Görsel 3. Akşam Gazetesi, 26 Şubat 1931 Tarihli Haber Metni

8 Mart 1932 tarihli Akşam gazetesinde yayımlanan “Asrı Bir Mutfakta Neler Var?” başlıklı haber metninde kullanılan ifadeler, mutfakın fiziksel niteliğinden öte kadın kimliğinin yeniden tanımlandığı bir temsil alanı olduğunu göstermektedir. Mutfak, “bir kadının bir yumurta bile kıramamasının” eleştirildiği

bir zeminle başlayan anlatımda, yalnızca yemek pişirilen bir yer değil, kadının teknik beceri ve düzenlilikle öne çıkan üretkenliğini sergilemesi gereken bir mekân olarak tanımlanmaktadır. Haberde, her biri numaralanmış, tuz makinesi, konserve dolabı, galvanize demir kaplar gibi donatıların detaylı şekilde listelenmesi mutfakı adeta mekanik bir sisteme dönüştürmektedir.

Metinde kadının ev içindeki rollerinin geleneksel olandan ayrılarak teknik ve rasyonel bir zemine taşınması, Cumhuriyet dönemi modernleşme söylemi bağlamında üretildiğini göstermektedir. Ancak bu dönüşüm, kadının toplumsal konumunu güçlendirmek yerine ev içi üretkenliğini yeniden tanımlayarak tahkim eden bir ideolojik yapı içerisinde gerçekleştirilmektedir. Kadın, asrî mutfakın yöneticisi konumuna yükseltilirken modernlik, kadının ev içindeki verimliliğiyle özdeşleştirilmiş, kamusal güçlenmeden çok ev içi mekanikleşmeye hizmet etmiştir.

Haberdeki söylemler, erken Cumhuriyet döneminin modernleşme ideolojisinin toplumsal cinsiyet rollerini nasıl biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır. Modern kadının inşasında, mutfakın bir laboratuvar gibi tanımlanması, kadının bu mekânda bilimsel, rasyonel, sistematik ve üretken bir özne olarak konumlandırılması anlamına gelmektedir. Böylece mutfak, kadın emeğinin mekânsal sınırlarını belirleyen ve meşrulaştıran ideolojik bir alan olarak sunulmaktadır.

Görsel 4. Akşam Gazetesi, 8 Mart 1932 Tarihli Haber Metni

Cumhuriyet gazetesinde yer alan “Evlerimizi Nasıl Döşeyelim?” başlıklı haberde kullanılan “iş sahibi kadınlar” ifadesi, kadınların yalnızca ev kadını olarak değil, aynı zamanda kamusal alanda çalışan bireyler olarak da benimsendiğini göstermektedir. Oturma odasının sade ama ciddi biçimde döşenmesi gerektiği vurgulanırken, “dışarıda çalışan bayanların kabul edeceği tarz” gibi ifadeler, çalışan kadınların mekânsal tercihlerini şekillendiren normları dil düzeyinde ortaya koymaktadır. Kullanılan sade, ciddi, zevkli ve orijinal gibi sıfatlar kadın kimliğini modern ve ölçülü bir çerçevede yeniden üretmektedir.

Bu söylem, modernleşen toplumda kadının kamusal görünürlüğünü kısmen meşrulaştırmakla birlikte, bu görünürlüğü ev içi düzenlemeye ilişkin normlarla dengelemeye çalışmaktadır. Kadının çalışabilir olması kabullenilmiştir; ancak bu durum, evin mekânsal estetiği ve fonksiyonu üzerinden disipline edilmeye çalışılmaktadır. Çalışan kadının da “düzenli, sade, zevkli ve uyumlu” bir yaşam alanı kurması beklenmektedir. Bununla birlikte Mobilya ve donatılar özelinde verilen “Fransızların direktuar üslubunda kanape”, “kahve masası orijinal”, “altın yaldızlı camdan abajur” gibi detaylar üzerinden kadınların estetik beğenileri ve tüketim pratikleri şekillendirilmekte; ev yaşanacak bir yer olmasının yanı

sıra statü sembolü hâline getirilmektedir. Bu noktada oturma odası, kadının kültürel sermayesini temsil ettiği bir vitrin mekân olarak yeniden kurgulanmıştır. Metinde, konutta yer alması gereken “buduvar” adlı bir odadan söz edilmektedir. Buduvar süslenme odası anlamına gelmekte olup bu odanın evde olmazsa olmaz bir alan olarak sunulması, çalışan kadınlar için estetik görünüme sahip olma gerekliliğini dikte etmektedir.

Bu örnek, kadının kamusal alandaki üretkenliğinin kabulü ile özel alandaki rolü arasındaki gerilimi ortaya koymaktadır. Haberde kadınların iş sahibi olabileceği açıkça kabul edilmiştir; bu, dönemin modernleşme sürecinde kadın kimliğinin dönüşümüne işaret etmektedir. Ancak bu kabul, kadınların mekânsal organizasyon üzerinden yeniden sınırlandırılmıştır. Çalışan kadınlar da tıpkı ev kadınları gibi oturma odalarının estetik olmasından ve düzeninden sorumlu tutulmakta böylece modernleşmiş ancak domestik kadın imgesi oluşturulmaktadır.

Görsel 5. Cumhuriyet Gazetesi, 16 Ekim 1935 Tarihli Haber Metni

Yeni İstanbul gazetesinde yer alan 20 Aralık 1949 tarihli “Mutfağımızı Nasıl Tanzim Etmeliyiz: Her Şeyi Yerli Yerine Koyuyor Musunuz?” başlıklı haber metni, kadın kimliğinin ev içerisindeki rolünü, özellikle mutfak mekânı üzerinden idealize edilmektedir. Yazının başlangıcında yer alan “Bir ev kadını gününün mühim bir kısmını muhakkak ki, mutfakta geçirir” ifadesi, kadının yaşamının merkezine mutfakı yerleştiren ataerkil bakış açısını yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, kadınların gündelik yaşamlarının büyük kısmını ev içinde, özellikle de mutfakta geçirmesi gerektiğini varsayan normatif bir çerçeve sunmaktadır.

Haber metni, kadınlara doğrudan hitap eden didaktik bir üslupla kaleme alınmış, ideal mutfak nasıl olması gerektiğine dair somut örnekler üzerinden öneriler sunmuştur. Dolapların yapısından eşya yerleşimine, ışık kullanımından dekoratif tercihlere kadar uzanan bu öneriler zinciri, iş bölümü sunmak yerine modernleşen ev hayatında kadının üstlenmesi gereken estetik ve fonksiyonel rolleri tanımlamıştır. Kadın, mutfak ile özdeşleştirilmiş ve bu nedenle bu mekânın fiziksel düzeniyle ilgilenen, onu güzelleştiren ve işlevselleştiren özne olarak konumlandırılmıştır. Metinde yer alan “Kadın senenin 2000 saatini burada geçirir” ifadesi, kadının mutfakta geçirdiği zamanı ölçülebilir kılarak ev içi emeğin rasyonelleştirilmesine ve disipline edilmesine de hizmet etmektedir.

Tüm bu söylemler, kadının üretkenliğini yücelten bir içerik sunsa da bu üretkenliği yalnızca evle sınırlı tutmaktadır. Kadın, yaratıcı çözümler geliştiren, düzen kuran ve tasarlayan bir aktör olarak görünürlük kazansa da bu görünürlük kamusal alanda genişlememekte; aksine, evin iç mekânına, özellikle de mutfakta sıkıştırılmaktadır. Böylece kadının üretkenliği, modernleşme ideolojisi içerisinde

işlevselleştirilmiş; ancak bu işlevsellik evin sınırlarını aşmayan bir çerçevede tanımlanmıştır. Dolayısıyla metin, ev ekonomisi söylemiyle bütünleşen bir ideolojik temsiliyet üretmekte; kadınların toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren, görünürde modern ama özünde geleneksel roller üzerinden kadın kimliğini yeniden şekillendirmektedir.

Görsel 6. Yeni İstanbul Gazetesi, 20 Aralık 1949 Tarihli Haber Metni

4. Tartışma

Bu çalışmada, basın yayın organlarında yer alan söylemler aracılığıyla ev kavramının kadın kimliğiyle nasıl özdeşleştirildiği, ev içi üretkenliğin nasıl kurgulandığı ve bu temsillerin toplumsal cinsiyet normlarını nasıl yeniden üretildiği Norman Fairclough'un üçlü söylem çözümlemesi modeliyle analiz edilmiştir. Çalışmanın Bulgular, kadının ev içi üretkenliğinin estetik, fonksiyonel ve ekonomik söylemlerle nasıl idealleştirildiğini; kamusal görünürlüğü artarken özel alandaki rollerinin yeniden tahkim edildiğini göstermektedir. Bu durum, Henderson'ın (1999) Almanya'daki *female redomestication* kavramı ile benzerlik göstermekte, modernleşme süreciyle birlikte kamusal alana adım atan kadının, ev içindeki sorumluluklarından azade olmadığına işaret etmektedir.

Tarihsel bağlam göz önünde bulundurulduğunda, çalışmanın kapsamına giren 1930-1949 dönemi, çoğunlukla tek parti yönetiminin baskın olduğu ve kadın kimliğine dair söylemlerin büyük ölçüde Cumhuriyet ideolojisiyle uyumlu olarak üretildiği bir dönemdir. Bu nedenle kadın figürünün ev içindeki temsilleri çoğunlukla düzen, temizlik, ekonomi ve üretkenlik üzerinden şekillenmiş; "ideal ev kadını" imgesi desteklenmiştir. Ancak bu söylemlerin tek yönlü olmadığı da unutulmamalıdır. 1935 tarihli haberde görüldüğü üzere, "iş sahibi kadınlar" ifadesi, kadının çalışabilen bir özne olarak da kurgulanabildiğini göstermektedir. Dolayısıyla modernleşme süreci içerisinde kadın, kamusal ve özel alana ait kimliklerle donatılmış bir figür hâline gelmiştir. Buna rağmen çoğunlukla tek partili döneme ait olan bu örnekler, muhalif seslerin sınırlı olduğu bir bağlamı temsil ettiğinden söylemlerin geneli, dönemin resmi modernleşme ideolojisini yansıtmaktadır. Mevcut literatürde (Erdaş ve Özmen 2019; Çetinkaya ve Demirel 2024) kadın figürüyle özdeşleşen mekânlar, çoğunlukla normatif temsiller üzerinden aktarılırken, bu çalışmada aynı dönemde yayımlanmış gazete haberlerinde benzer bir ideolojik yapı görüldüğü ortaya konmuştur.

Kadının ev içi üretkenliğinin detaylıca tarif edildiği metinlerde, mutfaklar adeta “laboratuvar”, oturma odaları “temsil mekânı” olarak yeniden kurgulanmıştır. Kadınların marangoz, dekoratör, tamirci gibi rollerle anılması ise kadın emeğinin çeşitliliğini yansıtmakla birlikte, bu üretkenliğin yalnızca evin sınırlarında tanımlanması bakımından eleştirel bir bağlamda değerlendirilmelidir. Bu noktada Fairclough’un üçüncü düzeyi olan sosyokültürel bağlam analizi, kadın kimliğinin yeniden üretim sürecinde basılı medyanın rolünü görünür kılmıştır. Bununla birlikte, analiz edilen haber metinlerinde kadınların farklı yaş, statü ve beceri düzeylerine göre sınıflandırıldığı; “genç gelin”, “orta yaşlı kadın”, “tembel kadın” gibi ifadelerle ideal kadın kimliğinin homojenleştirildiği görülmektedir. Bu söylemler, kadınlar arası farkı dışlayan ve yalnızca belli bir modele uyan bireyleri ön plana çıkaran ideolojik çerçeveler sunmaktadır. Örneğin, 1949 tarihli haberde geçen “bir kadın senede 2000 saatini mutfakta geçirir” ifadesi, kadın emeğini rasyonel bir zaman hesabına indirgemektedir.

Sonuç

Bu çalışma, Erken Cumhuriyet Dönemi’nde basılı medyada yer alan haber metinleri aracılığıyla kadın kimliğinin ev içi mekânlarla nasıl ilişkilendirildiğini söylem çözümlemesi yöntemiyle incelemiştir. Fairclough’un üç aşamalı söylem analiz modeli doğrultusunda yapılan değerlendirmelerde, kadın figürünün hem evin düzenleyicisi hem de ev içindeki üretkenliğiyle tanımlanan bir özne olarak kurgulandığı görülmüştür. Kadın figürü; genç gelin, evine bağlı eş ya da tembel kadın gibi temsillerle kategorize edilmiş; bu sınıflandırmalar üzerinden ideal kadın modeli inşa edilmiştir.

Analiz edilen haber metinlerinde, kadının yaratıcı ve üretken yönü sıklıkla vurgulanmış, marangoz, dekoratör ya da boyacı gibi amatör üretici rollerde betimlenmiştir. Ancak bu üretkenliğin sınırları çoğunlukla ev içiyle çizilmiş; kadın, kamusal alana açılan değil, özel alanı tahkim eden bir aktör olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda kadın emeği, ev ekonomisi kavramı etrafında araçsallaştırılmış, ekonomik gereklilikten öte modern kadın kimliğinin inşasında kültürel bir ideal olarak sunulmuştur. Bununla birlikte özellikle 1933 ve 1935 tarihli haberlerde, kadının çalışma hayatına dair beklentilerinin sınırlı da olsa kabul edildiği ancak bu beklentilerin çoğunlukla özel alanla ilişkilendirilerek yeniden şekillendirildiği gözlemlenmiştir. Örneğin, *buduvâr* gibi süslenmeye özgü tanımlı odalar aracılığıyla kadın mekâna sabitlenmiş; kadının kamusal alandaki temsiline dair fikirler, mutfak ya da çocuk odası gibi alanlar üzerinden şekillenmiştir. Bu çerçevede çalışma, dönemin modernleşme politikalarının kadın kimliğini nasıl yeniden inşa ettiğini ve bu kimliğin basılı medyada nasıl temsillere dönüştürüldüğünü ortaya koyarak kadın-mekân ilişkisine dair çok katmanlı bir söylem çözümlemesi sunmuştur.

Kaynaklar

- Akgül, Ç. (2011). Eskiye zamanın kadın belleğinde eskitemediği mekanlar: Ayla Kutlu ve mekan ilişkisi analizi. *Fe Dergi*, 3(1), 94-107. https://doi.org/10.1501/Fe0001_00000000048
- Alkan, A. (2009). *Giriş: Cinsiyet Dinamiklerinin Peşinden Mekânın İzini Sürmek*. İçinde A. Alkan (Ed.), *Cins Cins Mekân* (7-35). Varlık Yayınları.
- Arslanel, M. N. (2021). Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında kadınların siyasal hayata katılımı. *Enderun*, 5(2), 196-208.
- Bachelard, G. (2015). *Mekânın Poetikası*. Kesit Yayınları.
- Çetinkaya, M. A. & Demirel, E. (2024). Kadın temsili odağında ideal özel mekânların ‘ev ekonomisi’ teması üzerinden okunması: Kadın Gazetesi ve Ev-İş Dergisi. *Sanat Yazıları*, (51), 338-353. <https://doi.org/10.61742/sanatyazilari.1508127>
- Erdaş, G. & Özmen, E. F. (2019). Toplumsal cinsiyet kavramının konut mekân organizasyonu ve konut reklamları üzerine etkisi. *Megaron*, Özel Sayı, 11-28.
- Fairclough, N. (2010). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Routledge.
- Güney, Y. İ. *Konutta Mekânsal Organizasyon ve Toplumsal Cinsiyet: Yirminci Yüzyıl Ankara Apartmanları*. İçinde A. Alkan (Ed.), *Cins Cins Mekân* (102-135). Varlık Yayınları.

- Henderson, S. R. A. (1999). *Revolution in the Woman's Sphere: Grete Lihotzky and the Frankfurt Kitchen*. In D. Coleman, E. Danze & C. Henderson (Ed.), *In Architecture and Feminism: Yale Publications on Architecture*. Princeton Architectural Press.
- Kalay T. (2023). Reflections of yin-yang philosophy on space design and analysis through examples. *Journal of Interior Design and Academy*, 3(2), 249-268
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi*. Sel Yayıncılık.
- Massey, D. & Bernal, G. E. (1998). Espacio, Lugar y Género. *Debate Feminista*, (17), 39-46.
- Massey, D. (2005). *For space*. Sage Publications.
- Mutlu, S. (2021). Bozköy’de kadın ve erkeğin mekân kullanımında toplumsal cinsiyet Roller: etnoarkeolojik Bir Yaklaşım. *TroyAcademy*, 6(1), 90-136.
- Özyaşar, M. (2011). Kadın ve mekan. *Bülten*, (5), 66-74.
- Pallasma, J. (2011). *Tenin Gözleri*. Yem Yayın.
- Şah, Umut. (2021). Eleştirel söylem analizi: Temel yaklaşımlar. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (7), 210-231.
- Ülkü, G. K. (2018). Konutun cinsiyeti. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 3(2), 63-80.
- Woolf, Virginia. (1992). *Kendine Ait Bir Oda*. İletişim.
- Yeğin, M. O. (2021). Irkçılık bağlamında ‘Elite’ dizi filminin eleştirel söylem analizi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 17(34), 1487-1521.